

EDITH SCHIPPERS

De paradox van de vrijheid

ELSEVIER / HJ SCHOO-LEZING 2016

ELSEVIER

DE PARADOX VAN DE VRIJHEID

ELSEVIER/HJ SCHOO-LEZING

Meindert Fennema

Geldt de vrijheid van meningsuiting ook voor racisten? (2009)

Frans Vera

Is natuur een constructie? (2010)

Frits Bolkestein

De Goede Vreemdeling (2011)

Thierry Baudet

Pro Europa dus tegen de EU (2012)

Mark Rutte

Nederland bij de tijd: verandering voor zekerheid (2013)

Frans Timmermans

*De oostgrens van Europa. Met realpolitik
idealen verwezenlijken* (2014)

Ahmed Aboutaleb

De roep van de stad (2015)

Edith Schippers

De paradox van de vrijheid (2016)

EDITH SCHIPPERS

De paradox van de vrijheid

ELSEVIER / HJ SCHOO-LEZING 2016

Elsevier Boeken

Eerste druk: september 2016

© Elsevier Boeken

© Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Redactie: Tonny van Winssen

Register: Tonny van Winssen

Vormgeving omslag: Peter ter Mors

Boekverzorging: jooZt Mattheij

Foto auteur: Olivier Middendorp

Druk: Wilco, Amersfoort

Elsevier Boeken, Postbus 152, 1000 AD Amsterdam

Bestellen: www.elsevier.nl/boeken

ISBN: 978 90 3525 338 4

NUR: 906

INHOUD

Voorwoord 7

Edith Schippers: *Elsevier/HJ Schoo-lezing 2016* – De paradox
van de vrijheid 13

Dankwoord 45

Verantwoording 47

Over de *Elsevier/HJ Schoo-lezing* 48

Register 51

Over de auteur 55

VOORWOORD

Het was maandagavond 5 september 2016 doodstil in de Rode Hoed in Amsterdam tijdens de *Elsevier*/HJ Schoo-lezing van minister Edith Schippers (VVD). De uitverkochte zaal wist dat er iets bijzonders gebeurde. Een minister die eigenlijk alleen in het nieuws komt als het over de gezondheidszorg gaat en zelden over andere onderwerpen spreekt, hield een zeer persoonlijk verhaal over de grote zorgen die zij heeft over het land waarin haar dochter van 11 jaar opgroeit.

7

Het zijn zorgen die haar 's nachts wakker houden, vertelde ze. Vandaar ook dat Schippers een eerdere versie van haar *Elsevier*/HJ Schoo-lezing had weggegooid. Die ging over de middenklasse. Ook belangrijk, maar van een ander kaliber dan de vrijheid van haar nog jonge dochter om zelf te beslissen hoe ze wil leven en wie zij wil liefhebben. En de vrijheid om haar eigen identiteit te bepalen.

Anders dan bij dit thema meestal gebruikelijk, bleef Schippers heel rustig. Ze sprak zonder stemverheffing.

Wel zocht haar blik af en toe steun bij haar speechschrijver Martine Boelsma, die ze in de vragensessie na afloop – nogal ongebruikelijk – openlijk en omstandig bedankte; ze hadden het samen gedaan. En haar blik zocht af en toe ook naar de eveneens vooraan gezeten Shirin Musa, die vrouwen met een islamitische achtergrond helpt als ze tegen hun wil zijn getrouwd of wanneer een man weigert te scheiden.

- 8 Toen Schippers na bijna een uur was uitgesproken, applaudisseerden de aanwezigen in de Rode Hoed langdurig en hard. Zoals soms bij een concert gebeurt, als het publiek voelt getuige te zijn geweest van een wel heel bijzondere uitvoering. Een memorabele avond.

Inmiddels had haar pleidooi voor een ‘vrijheidscoalitie’ tegen de radicale islam de sociale media veroverd en daarna het televisienieuws. Veelbesproken op de avond zelf en de dagen daarna in de kranten. De commentaren waren overwegend positief en laten zich samenvatten met het kopje boven het commentaar in *NRC Handelsblad*: ‘Schippers’ oproep is zowel scherp als verfrissend’.

In het kielzog van alle aandacht voor het betoog van Schippers kreeg ook de naamgever van de lezing aandacht, wat natuurlijk ook de bedoeling is van een lezingenreeks die uit eerbetoon naar iemand is vernoemd. HJ Schoo – hij gaf er de voorkeur aan zijn naam zo te schrijven, dus initialen zonder puntjes, aangezien hij

door zijn vrienden en geliefden ook ‘HJ’ werd genoemd – was van 1993 tot eind 1999 hoofdredacteur van *Elsevier*. Nadat hij in 2007 op 61-jarige leeftijd veel te vroeg overleed, initieerde de redactie van *Elsevier* de naar hem vernoemde lezingenreeks over thema’s die Schoo boeiden: immigratie, natuur, stedenbouw, identiteit, politiek en sociologische vraagstukken.

De redactie van *Elsevier* is minister Schippers zeer erkentelijk voor het houden van de achtste *Elsevier*/-HJ Schoo-lezing en voor haar toestemming deze af te drukken in dit boek. Aan de tekst heeft zij een dankwoord toegevoegd plus een literatuurlijst en een aantal noten om haar bronnen kenbaar te maken.

9

Dank ook aan Roelof Janssens en Martine Boelsma van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, aan Carla Joosten en Tonny van Winssen van de redactie van *Elsevier*, en aan Hanneke Heeren die samen met vele ongenoemden de *Elsevier*/HJ Schoo-lezing in 2016 hebben mogelijk hebben gemaakt.

Amsterdam, 6 september 2016

Arendo Joustra

Hoofdredacteur *Elsevier*

ELSEVIER/HJ SCHOO-LEZING 2016

EDITH SCHIPPERS

De paradox van de vrijheid

Een paar maanden geleden kreeg ik een telefoontje met de vraag om deze lezing te houden. Ik kan u vertellen... dan gaat er van alles door je heen. De Hendrik Jan Schoolezing! Wat een geweldige kans!

13

Dat was mijn eerste gedachte.

Wat een geweldige kans om nou eens te laten zien hoe de Nederlandse gezondheidszorg in ons eigen land stelselmatig wordt onderschat. Hoe we ten onrechte het verleden idealiseren. Hoe vrouwen met borstkanker vroeger kansloos waren en je in de slaapzaal van het verpleeghuis alleen een gordijntje had voor je privacy. Nu is 86 procent van de vrouwen met borstkanker na vijf jaar nog in leven.¹ Nu is in het verpleeghuis een eigen kamer heel normaal.²

Wat slecht was, vergeten we, wat goed gaat, went heel snel. Wat een kans om te vertellen hoe we er na jaren waarin de uitgaven alleen maar opliepen, nu in slagen de kosten te beheersen.³ En dat de kosten met verstandig beleid ook in de toekomst geen probleem meer hoeven te zijn.

Om te vertellen over de enorme kloof. Tussen de mooie dingen die ik zie en die ik hoor tijdens werkbezoeken. En het verharde debat in Den Haag. Wat een kans. Om de mythes te ontkrachten. Door de feiten te laten spreken. En dat voor een gehoor van mensen die meestal niet naar de lezingen over de zorg gaan.

Een geweldige kans. Héél aanlokkelijk.

14 En toch heb ik er niet voor gekozen. Juist in nagedachtenis van Hendrik Jan Schoo heb ik daar niet voor gekozen. Want het zijn de grote problemen en de grote zorgen van deze tijd die in deze lezing, die zijn naam draagt, moeten worden geadresseerd.

Deze lezing moet gaan over de dingen die mij 's nachts wakker houden. Over de zorgen die ik heb voor de toekomst van mijn kind. En die zorgen, die gaan niet over onze uitstekende gezondheidszorg. Die zorgen gaan over de vrijheid die mijn dochter zal hebben om haar eigen keuzes te kunnen maken. Over de vrijheid die mijn dochter zal hebben om zelf te kunnen beslissen hoe zij wil leven en wie zij liefheeft. Om zelf te beslissen waarin zij wil geloven. Om haar eigen identiteit te kunnen bepalen. Wat zij wil worden, wat zij wil doen, hoe zij zich wil kleden.

Mijn dochter is een kind van haar tijd, met een grote vrijheidsdrang. Ze heeft laten weten later geen man te nemen, ze neemt een hond – ik bedoel: ze is 11, hè... Ze weet niet beter dan dat ze zelf nadenkt en beslist. Over wat ze wil worden bijvoorbeeld. Dat wisselt nogal – van

dierenoppas tot ontwerpster. Maar ze mag zelf kiezen. En ik wil dat dat zo blijft. Niet alleen voor haar. Voor alle meisjes in Nederland.

Ik wil het vandaag hebben over de paradox van de vrijheid. Een paradox die misschien niet is op te lossen. Ik heb ook niet de illusie dat ik dat vanavond even zou kunnen doen. Maar ik wil op die paradox wel een antwoord geven. En een besluit nemen.

15

Vrijheid – dat vinden wij in deze zaal allemaal heel vanzelfsprekend. Wij kennen niet anders. We hebben bijvoorbeeld economische vrijheid, die ons welvaart heeft gebracht. En dat komt vooral doordat wij alle potentie in onze samenleving hebben benut. Van mannen, vrouwen, van homo's, van mensen die gelovig zijn of die dat niet zijn – iedereen die wil en kan meedoen, mag een bedrijfje beginnen, heeft dezelfde rechten.

In landen waar dat niet zo is, in landen waar vrouwen niet mogen meedoen bijvoorbeeld, zie je daarvan ook de economische gevolgen. Armoede is de zichtbare kant van onvrijheid.⁴

In een vrije economie zijn wel regels nodig: mededingingsregels, regels die werknemers beschermen. De paradox van de vrije markt is dat zonder regels diezelfde vrije markt zichzelf opblaast. Maar hoe zit dat met onze vrije samenleving? Hoe zit dat met onze persoonlijke vrijheid?